

2008'DE MEDYADA ÇEVRE

Barış Gençer Baykan*

Yönetici Özeti

Son yıllarda yazılı ve görsel basının çevre konularına artan bir ilgiyle yaklaştığını gözlemliyoruz. Medya, iklim değişikliğinin etkilerine ve çevre sorunlarını görünür kılan sivil toplum faaliyetlerine kayıtsız kalmıyor. Bu çerçevede Hürriyet, Zaman ve Sabah gazetelerinin internet sitelerinde yayınlanan çevre haberleri üzerinden 2008 yılında ağırlıklı olarak haber yapılan çevre konularını, haberlerin yıl içinde dağılımını ve son 10 yılda **Küresel Isınma** ve **Yenilenebilir Enerji** konularının ne kadar yer bulduklarını araştırdık. **Farkındalık**, **Kirlilik**, **Orman** en çok değinilen konular olurken son üç sırayı Diğer, Deniz, Maden haberleri alıyor. 2008 yılı içinde özellikle yaz aylarında her üç gazetede de **Orman**, **Su** ve **Farkındalık** konulu haberler artış gösteriyor. 1998-2008 yılları arasında en çok **Küresel Isınma** haberi 2007 yılında yapılmış ve bu on yıllık dilimde **Yenilenebilir Enerji** haberleri 2008 yılında en üst seviyeye ulaşmış.

Neden çevre ve medya?

Son yıllarda çevreye ve çevre sorunlarına yöneltilen ilginin somutlaştığı alanlardan biri de medya. İklim değişikliğinin etkileri, enerji krizi, gezegenin geleceğinin tehlikede olduğunu vurgulayan bilimsel raporlar, çevre teknolojilerindeki gelişme ve sivil toplum faaliyetleri, medyanın çevreye daha yakından bakmasını sağlıyor. Çevre konusunda küresel düzeyde yapılan tartışmalar Türkiye'de de yankı buluyor. Özellikle son yıllarda yazılı ve görsel basında çevre haberlerin sayısının arttığını, gazetelerde özel bölümler ve ekler hazırlandığını, televizyonda çevre kuşakları ve programlarının yayın akışına dahil olduklarını gözlemliyoruz. Bu çerçevede 2008 yılında çevre haberlerinin medyada ne şekilde yer aldığını, hangi konulara ağırlık verildiğini ve yıl içindeki çevre haberi dağılımını incelemek için Hürriyet, Zaman ve Sabah gazetelerinin internet sitelerinde tarama yaptık.¹

Arşivlerinden önce içinde "çevre" sözcüğü geçen haberleri alıp, bunların arasından çevre ile ilgili olmayanları eledikten sonra 13 konu başlığı (Doğa, Su, Orman, Kirlilik, Farkındalık, Enerji, Çevre Teknolojileri, Atık, İmar, Deniz, Küresel Isınma ve Diğer) altında sınıflandırdık. Ayrıca son 10 yılda "Küresel Isınma" ve Yenilenebilir Enerji konularının bu üç gazetede ne kadar yer bulduklarını inceledik. Adı geçen gazeteleri ele almamızın başlıca sebepleri tirajları², web sitelerinin izlenme oranları, ayrı medya gruplarına ait olmaları ve internet sitelerinin teknik olarak bu şekilde bir tarama yapmaya uygun olmasıydı. Bu araştırma değerlendirilirken haberlerin, gazetelerin web arşivlerindeki haber arama kısıtları ve kodlamadaki muhtemel çakışmalar göz önünde bulundurulmalıdır.³

* Ar. Gör. Barış Gençer Baykan, betam, baris.baykan@bahcesehir.edu.tr

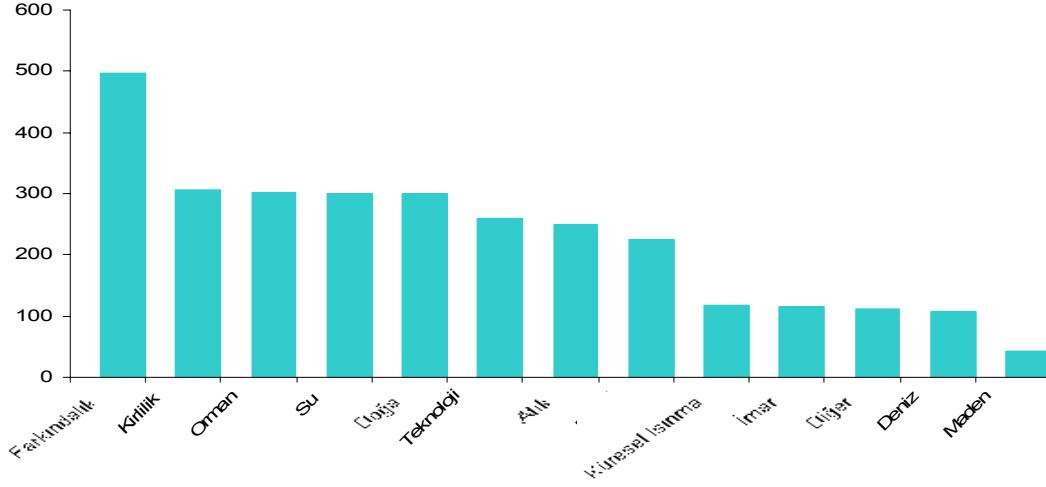
¹ Haberlerin derlemesindeki yardımlarından ötürü Gülşah Tuğcu'ya teşekkür ederiz.

² 2008 yılı sonu itibarıyla Hürriyet, Sabah ve Zaman gazetelerinin toplam tirajı tüm ulusal gazetelerin yaklaşık 1/3'ünü oluşturuyor. Kaynak: <http://www.medyatava.com/tiraj.asp?TARİH=22.12.2008-28.12.2008>

³ İçinde çevre kelimesi geçmeyen konular olabileme ihtimali bazı konuların daha az ele alındığı sonucunu çıkartabilir.

2008'de öne çıkan konular: Farkındalık, Kirlilik ve Orman

Tablo 1 : Hürriyet, Sabah ve Zaman gazetelerinde çevre haberleri

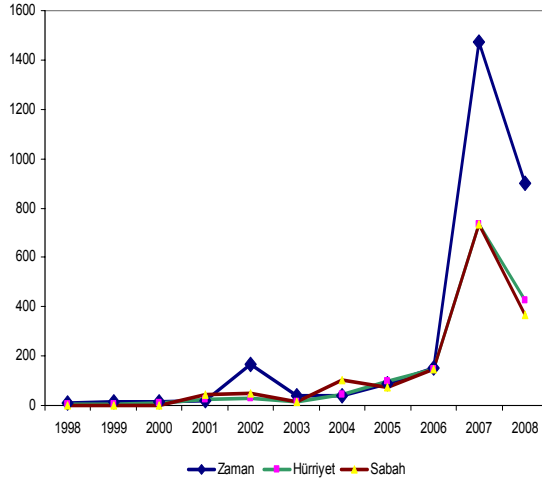
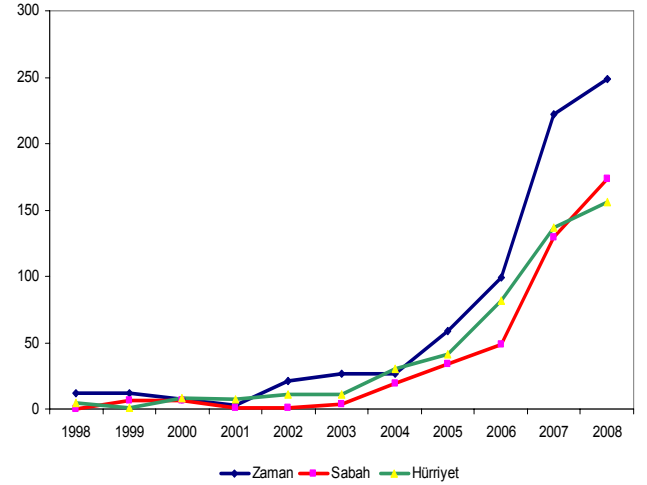

Üç gazetede ki çevre haberlerinin toplamı 2438'e ulaşıyor. Konu bazında ilk üç şu şekilde sıralanıyor: Farkındalık (497), Kirlilik (306), Orman (303). Son üç sırayı Diğer (111), Deniz (107) ve Maden (42) haberleri alıyor. Bu sıralamada dikkat çeken her üç gazetede de ilk üç konu arasında yer alan Farkındalık ve Orman haberlerinin toplamda da ilk üç içinde olması ve Kirlilik konusunun, tek tek gazetelerde ilk üçe girmemesine rağmen toplamda ikinci sıraya yerleşmesi. İmar, Deniz ve Maden⁴ konuları her üç gazetede de son sıralarda yer alıyor. Kentleşmenin getirdiği rant olanakları, madencilik faaliyetlerinin çevresel etkileri, deniz rezervlerinin azalması gibi sorunların önemi ve güncelliği düşünüldüğünde medyada daha az yer almaları dikkat çekici. Ayrıca gazetelerin web sayfalarında bir günde yer verdikleri haberlerin sayısının binlerle ifade edildiği düşünüldüğünde çevre haberlerinin yıllık sayısının toplam haberlerin çok küçük bir bölümünü oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Küresel ısınma ve Yenilenebilir Enerji

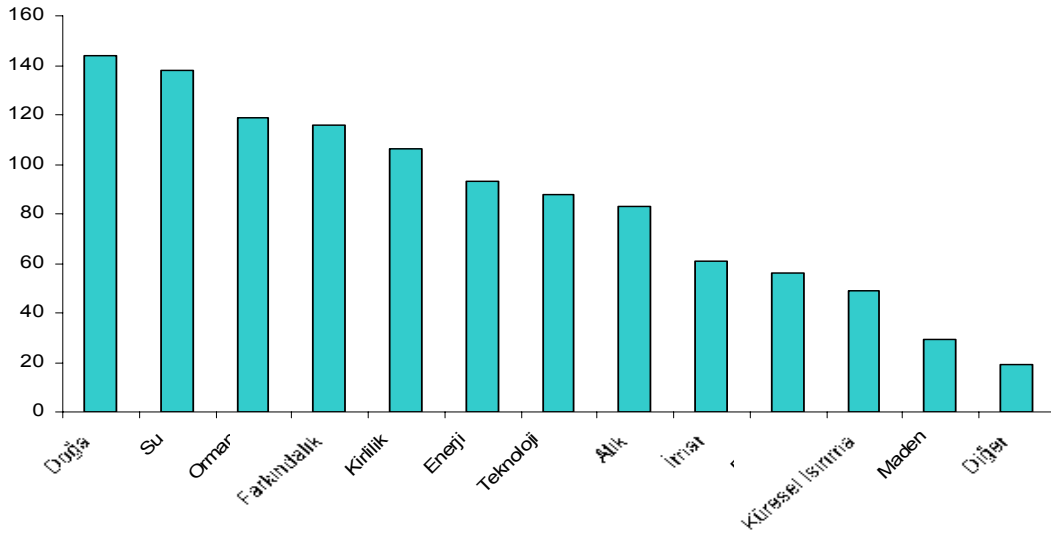
Geçtiğimiz yıllarda öne çıkan çevre konularından "Küresel Isınma"yı ve "Yenilenebilir Enerji"yi anahtar kelime olarak belirleyerek bu gazetelerin internet sitelerinde yaptığımız son 10 yılı kapsayan taramada şu sonuçlara ulaştık. Küresel ısınma konusunda 2007 yılına kadar küresel ısınma konusuna değinen haber sayısı düşük seviyede iken bu yıl her üç gazetede de haber sayısında en yüksek seviyesine ulaştığı gözleniyor. 2007'de Zaman'da küresel ısınma 1472 haberde geçerken Hürriyet ve Sabah yaklaşık aynı sayıda haberde bu konuya değiniyor.(735-736). 2008 yılında her üç gazetede de düşüş yaşanıyor. Yenilenebilir Enerji konusunda da 2003 yılından sonra haber sayısı artışa geçiyor ve 2008 yılında her üçünde de tepe noktasına ulaşıyor. Zaman (249), Sabah (173) ve Hürriyet (156).

⁴ Madencilik konusunda sivil toplum kuruluşlarından ziyade çevreci gruplar ve yerel inisiyatifler faaliyet göstermektedir. Bkz: betam Araştırma Notu #008. TÜRKİYE'DE ÇEVRE VE SİVİL TOPLUM: ÖRGÜTLENME VE SON EĞİLİMLER

Tablo 2: 1998-2008 arası Küresel Isınma**Tablo 3: 1998-2008 arası Yenilenebilir enerji**

Hürriyet

Hürriyet gazetesinden 2008 yılına ait 1101 adet çevre haberini derledik. İlk üç sırayı Doğa (152), Su (146) ve Orman (127) alırken son üç sırayı da Küresel Isınma (57), Maden (37) ve Diğer⁵ (27) paylaşıyor. Çevre sayfası veya bölümü olmayan gazetede çevre haberleri ağırlıklı olarak Gündem, Ekonomi ve Yaşam bölümlerinde yer alıyor.

Tablo 4: Hürriyet çevre haberlerinde konular

Hürriyet çevre haberlerinin %11'ini yurtdışı kaynaklı haberler oluşturuyor. İlk üç konunun ardından gelen Farkındalık başlığı ise bireylerin, siyasilerin, şirketlerin ve sivil toplum kuruluşlarının desteklediği günlük yaşama dair çevreci pratiklerin, çevre bilincinin ve eğitiminin yaygınlaştırılması çabalarının ve çevre projelerinin haberlerini kapsıyor. Daha az oranda ele alınan çevre protestoları ise 2008 yılında enerji alanında yoğunlaşmış.

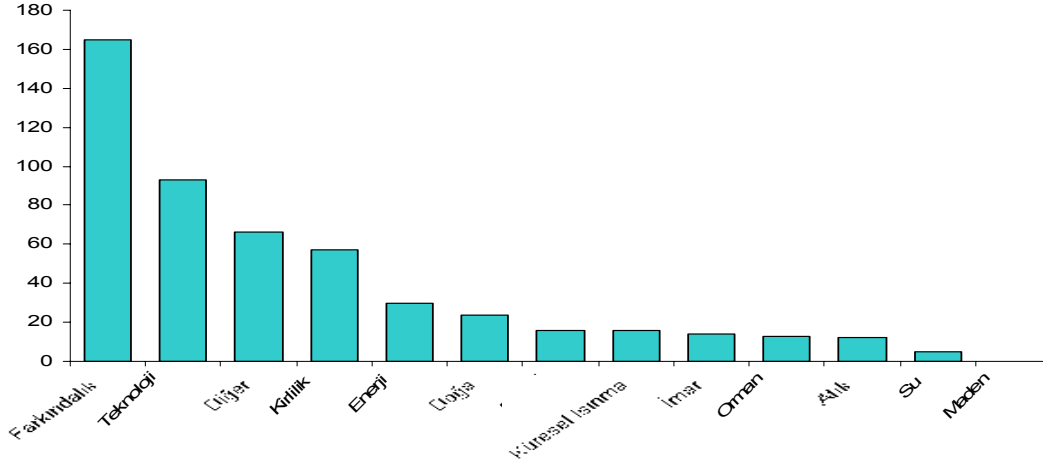
⁵ "Diğer" başlığı altında çevre vergileri ve cezaları, Avrupa Birliği çevre müktesebatına uyum, çevre yayıncılığı gibi konular yer almaktadır.

Doğa haberleri Haziran ve Eylül; Su haberleri Haziran, Ağustos ve Eylül; Orman haberleri de Ağustos ayında en üst seviyelerine çıkıyorlar. Orman yangınlarının yaz aylarında artış göstermesi haberlere de yansıyor. Yine aynı şekilde, azalan yağışlar ve şehirlerdeki su kalitesi ile ilgili tartışmalar, yaz aylarında Su haberlerinin sayısını arttırmış. Farkındalık haberleri özellikle Dünya Çevre Günü (5 Haziran) çerçevesinde yapılan etkinliklerin etkisiyle Haziran ayında artış gösteriyor.

Sabah

2008 yılında Sabah gazetesinden 511 adet çevre haberini derledik. İlk üç sırayı Farkındalık (165), Çevre Teknolojileri (93) ve Diğer (66) alırken son üç sırayı Atık (12), Su (5) ve Maden (0) paylaşıyor. Farkındalık haberleri tüm çevre haberlerin yaklaşık 1/3'ünü oluşturuyor. Bu editoryal tercih, haberlerde ağırlıklı olarak çevre bilinci, çevreci pratikleri ve çevre temelli politikaları, bireysel ve kurumsal faaliyetleri yansıtıyor.

Tablo 6: Sabah çevre haberlerinde konular

Çevre Teknolojileri haberlerinin ikinci sırada yer alması medyaya önemli bir gelir sağlayan özel sektörün, çevre dostu ürün ve hizmetlere giderek ağırlık vermesinin⁶ bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Sabah'ın yurtdışı kaynaklı haberlerinin (%25) Hürriyet (%11) ve Zaman'a (%11) kıyasla daha fazla olmasının nedeni Farkındalık ve Çevre Teknolojileri haberlerinin yurtdışı kaynaklı olmasına dayandırılabilir. Diğer başlığının üçüncü sırada yer alması çevrenin başlı başına bir konu ile bağlantılı biçimde ele alınmasından ziyade bir haber içinde diğer konularla beraber işlenmesinden kaynaklanıyor. Diğer iki gazetede öne çıkan Orman ve Su konularının Sabah'ta arka sıralarda yer almasının editoryal bir tercihten çok gazetenin web arşivinde yapılan aramanın kısıtları ile ilgili olduğunu söyleyebiliriz.

Sabah'ta en çok haber sayısına sahip 3 çevre konusu Farkındalık, Çevre Teknolojileri, Diğer, tüm çevre haberlerinin %60'ını oluşturuyor. Farkındalık haberleri Haziran; Çevre Teknolojileri ve Diğer başlığı altındaki haberler Ağustos; Kirlilik haberleri ise Mayıs ayında en üst seviyelerine çıkıyor.

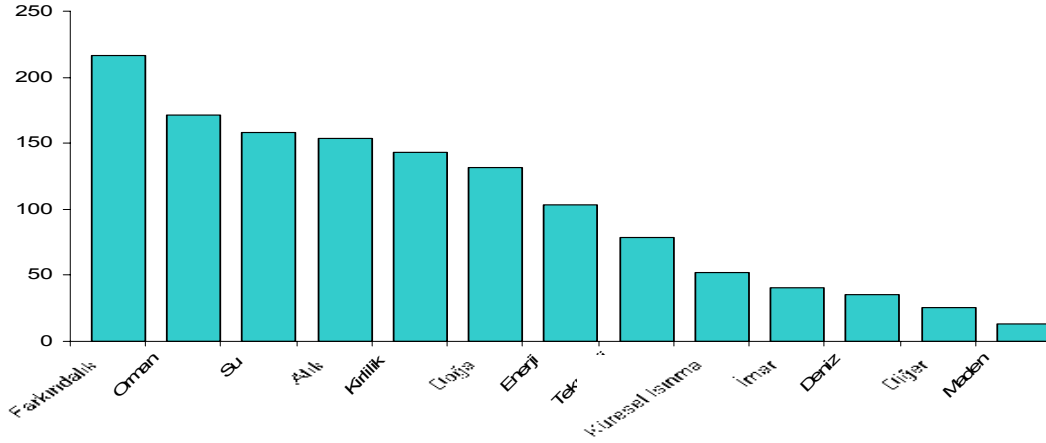
Farkındalık haberlerinin Haziran'da en üst seviyeye ulaşması Dünya Çevre Günü (5 Haziran) çerçevesinde yapılan etkinliklerin haberleştirilmesiyle açıklanabilir.

⁶ Nafiz Güder, "Yeşil'in medyadaki tonları" Yeşiliz, Kasım-Aralık 2008, sayı:12

Zaman

Zaman gazetesinden 2008 yılında 1323 adet çevre haberi derledik. İlk üç sırayı Farkındalık (216), Orman (171) ve Su (158) konuları alırken son üç sırayı Deniz (35), Diğer (26) ve Maden (13) konuları paylaşıyor. Zaman'ın çevre haberlerinin, Hürriyet (% 11) le aynı oranda, oranında yurtdışı kaynaklı. Farkındalık haberlerinde diğer iki gazeteye oranla bürokrasinin ve yerel belediyelerin etkinliklerine daha sık rastlıyoruz.

Tablo 8: Zaman çevre haberlerinde konular

İlk üç konunun ardından gelen Atık haberlerinde de belediyelerin bu konudaki çalışmalarına sıkça yer veriliyor. Orman, Su, Atık, Kirlilik ve Doğa haberleri birbirlerine yakın sayıda çevre haberine konu olmaları dikkat çekiyor. En az çevre haberinin Maden konusunda yapılması, Sabah ve Hürriyet gazeteleriyle bir paralellik gösteriyor. Farkındalık haberleri Haziran; Orman haberleri Ağustos; Su haberleri Temmuz ve Eylül, Atık haberleri ise Ocak ve Eylül aylarında en üst seviyelerine ulaşıyorlar. Farkındalık haberlerinin Haziran'da en üst seviyeye ulaşması yine Dünya Çevre Günü (5 Haziran) çerçevesinde yapılan etkinliklerin haberleştirilmesiyle açıklanabilir. Ayrıca 4 Haziran 2008 tarihinde ilköğretim okullarının çevre etkinlikleri gerçekleştirmeleri amacıyla tatil edilmesi bu ay içindeki çevre haberlerinin sayısını arttırmış gözüküyor.